

רשומות

הצעות חוק

26 בפברואר 1961

456

ג' באדר תשכ"א

עמוד

170

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"א—1961.

תיקון טעות

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"א-1961

פרק ראשון: כשרות משפטיות

1. כל אדם כשר לזכויות ולחובות מגמר לידתו ועד מותו. כשרות לזכויות ולחובות
2. כל אדם כשר לפעולות משפטיות, זולת אם גשללה או הוגבלה כשרותו על ידי חוק או על ידי פסק דין של בית משפט. כשרות לפעולות משפטיות
3. אדם שמלאו לו 18 שנה הוא בגיר; אדם שלא מלאו לו 18 שנה הוא קטין. קטינות ובגירות
4. פעולה משפטית של קטין טעונה הסכמת נציגו, ההסכמה יכולה להינתן מראש או בדיעבד, לפעולה מסוימת או לסוג מסויים של פעולות. פעולות של קטין
5. פעולה משפטית של קטין שלא באה עליה הסכמת נציגו ניתנת לביטול – ביטול פעולות של קטין
 - (1) על ידי נציגו, תוך חודש ימים לאחר שנודע לנציג על הפעולה;
 - (2) אם לא נודע לנציג על הפעולה – על ידי הקטין, תוך חודש ימים לאחר שהיה לבגיר.
6. פעולה משפטית שדרכם של קטינים באותו גיל לעשות כמותה, וכן פעולה משפטית בין קטין לבין אדם שלא ידע ולא היה עליו לדעת שהוא קטין, אינה ניתנת לביטול כאמור בסעיף 5, אף אם נעשתה שלא בהסכמת נציגו, אלא אם היה בה משום נזק של ממש לקטין או לרכושו. טייב לביטול פעולות
7. פעולה משפטית של קטין טעונה אישור בית המשפט אם היתה הפעולה טעונה אישור כזה אילו נעשתה בידי נציג; ואין תוקף לפעולה כל עוד לא בא עליה אישור בית המשפט. פעולות טעונות אישור בית המשפט
8. אדם שמחמת מהלך נפש, כולל ליקוי שכלי, אינו מסוגל לדאוג לעניניו, רשאי בית המשפט, לבקשת בן-זוגו או בן-משפחתו או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, להכריזו פסול-דין. הכרזה פסלות
9. על פעולה משפטית של מי שהוכרז פסול-דין יחולו, בשינויים המחוייבים, הוראות הסעיפים 4 עד 7. פעולות של פסול-דין
10. אדם שהוכרז פסול-דין והתנאים להכרזה חדלו להתקיים, רשאי בית המשפט, לבקשת אותו אדם, בן-זוגו או בן-משפחתו או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, לבטל את ההכרזה. ביטול ההכרזה
11. פעולה משפטית של אדם שבזמן הפעולה לא היה מסוגל לדעת מה הוא עושה או לבחון מעשיו או להבין את משמעות מעשיו, ניתנת לביטול, תוך זמן סביר, על ידי או על ידי נציגו או יורשיו; מי שהוכרז פסול-דין, חזקה עליו שאינו מסוגל כאמור. פעולות בלי הכרה
12. כל מקום שמדובר באדם שמלאו לו כך וכך שנים או שהיה בן כך וכך שנים או כל גיב כיוצא בהם, ייחשב גילו הנקוב מתחילת היום שהוא יום הולדתו, והוא כשאין כוונה אחרת מפורשת או משתמעת. חישוב גיל

חוקת תאריך הלידה	13. ידועה שנת לידתו של אדם ולא ידוע יום לידתו, חזקה שנולד באחד ביולי של אותה שנה; ידוע חודש לידתו של אדם ולא ידוע יום לידתו, חזקה שנולד ביום החמישה עשר של אותו חודש.
הגדרות	14. בפרק זה, "בציגו" של אדם – (1) אם הוריו מוסמכים לייצגו בענין הנדון – כל אחד מהוריו; (2) אם אחד מהוריו מוסמך כאמור – אותו הורה; (3) אם אפוטרופוס מוסמך כאמור – האפוטרופוס.
שמירת דינים	15. פרק זה אינו פוגע בגיל כשרות, או בתוצאות של שלילת כשרות או של הגבלתה, הקבועים לענין פלוני בדין אחר.
פרק שני : הורים וילדיהם הקטינים	
הוראה כללית	16. חובה וזכות היא להורים לדאוג לילדיהם הקטינים.
היקף הדאגה	17. הדאגה לקטין מקיפה את כל צרכיו, לרבות חינוכו, לימודיו, הכשרתו לעבודה ועבודתו, וכן שמירת נכסיו, ניהולם ופיתוחם; וצמודה לה הרשות להחזיק בקטין ולקבוע את מקום מגוריו והסמכות לייצגו.
קנה המידה לדאגה	18. בדאגה לקטין על ההורים לנהוג לטובתו כדרך שהורים מסורים היו נוהגים באותן נסיבות.
שמירת הקטין	19. חייבים ההורים, בענינים הנתונים לדאגתם, לשמוע את הקטין במידה שהוא מסוגל להבין בדבר וניתן לברר דעתו.
משמעת	20. חייב הקטין לציית להוריו בכל ענין הנתון לדאגתם, והם רשאים לנקוט אמצעים מתאימים למען חינוכו.
הוראות בית המשפט	21. בענינים חשובים הנתונים לדאגתם רשאים ההורים, בכל עת, לבקש מבית המשפט הוראות.
שיתוף בין ההורים	22. הדאגה לקטין היא על שני ההורים כאחד ועליהם לפעול תוך הסכמה; הסכמתו של אחד מהם לפעולתו של רעהו יכולה להינתן מלכתחילה או בדיעבד, בפירוש או מכללא, לענין מסויים או באופן כללי.
הכרעת בית המשפט	23. בענין שבו אין ההורים יכולים לבוא לכלל הסכמה ביניהם, רשאי כל אחד מהם לפנות לבית המשפט ובית המשפט, אם לא יעלה בידו להביאם לכלל הסכמה, יכריע.
ענינים דחופים	24. בענין שאינו סובל דיחוי, רשאי כל אחד מההורים לפעול על דעת עצמו ובלי הסכמת ההורה השני.
אישור בית המשפט	25. ואלה הפעולות שבהן אין ההורים מוסמכים לייצג את הקטין בלי שבא עליהן תחילה אישורו של בית המשפט או של אפוטרופוס שמונה על ידי בית המשפט במיוחד למטרה זו: (1) העברה, שעבוד, חלוקה או חיסול של משק חקלאי, של יחידה משקית אחרת או של דירה; (2) פעולה הדורשת רישום בפנקס המתנהל על פי חוק;

(3) פעולה שקשורים בה אינטרסים של הורי הקטין, אחיו או אחיותיו, חוץ ממתנות של ההורים לקטין;

(4) כל פעולה אחרת החורגת מן הניהול השוטף של עניני הקטין.

26. פעולה של הורה הטעונה הסכמה לפי הסעיפים 22 עד 24 או אישור לפי סעיף 25 (3) או (4) היא תקפה אף באין הסכמה או אישור, אם נעשתה כלפי אדם שלא ידע, ולא היה עליו לדעת, שהיא טעונה הסכמה או אישור.

הגנת צד שלישי

27. ההורים אחראים, יחד ולחוד, לבזק שגרמו לקטין או לרכושו עקב הפרת חובתם כהורים; כל אחד מהם אחראי לפעולת רעהו, זולת אם לא ידע, ולא היה עליו לדעת, שנעשתה, או שהתנגד לה וניסה למנועה.

אחריות ההורים

28. בית המשפט רשאי לפטור את ההורים מאחריותם, כולה או מקצתה, אם פעלו בתום לב ונתכוונו לטובת הקטין; ההורים פטורים מאחריותם אם פעלו בתום לב לפי הוראות בית המשפט או באישורו.

פטור מאחריות

29. חייב הקטין הסמוך על שולחן הוריו לשתף עצמו בקיום משק הבית המשפחתי; הכנסותיו, מעבודתו או מכל מקור אחר, ישמשו לקיום משק הבית ולסיפוק צרכי עצמו; והכל במידה הנאותה לפי הנהוג באותן נסיבות.

הכנסות הקטין

30. נכסיו של קטין לא ישמשו לקיום משק הבית המשפחתי או לסיפוק צרכי עצמו, אלא באישור בית המשפט ובמידה שההורים אינם יכולים לקיים את משק הבית ולספק צרכי הקטין.

נכסי הקטין

31. הורה שאינו מקיים חובותיו כלפי הקטין או שנשקפת ממנו סכנה לקטין או לרכושו, רשאי בית המשפט –

הורה שאינו מקיים חובותיו

(1) לשלול ממנו את הדאגה לקטין, כולה או מקצתה;

(2) להורות שיחולו עליו, בשינויים המחוייבים, ההוראות החלות על אפוטרופוס לפי הסעיפים 46, 49 (5), 51 עד 55, 58, 59, כולן או מקצתן.

32. היו הורי הקטין חיים בנפרד – בין שנישואיהם אוינו או הופקעו ובין שעדיין קיימים, רשאים הם להסכים ביניהם על מי מהם תהיה הדאגה לקטין, כולה או מקצתה, מי מהם יחזיק בקטין, ומה יהיו זכויות ההורה שלא יחזיק בקטין לבוא עמו במגע; הסכם כזה טעון אישור בית המשפט, ומשאושר, דינו – לכל ענין חוץ מערעור – כדין החלטת בית המשפט.

פירוד בין ההורים

33. לא באו ההורים לידי הסכם במקרה מן המקרים האמורים בסעיף 32, או שאינם מסוגלים לדאוג לקטין מתוך הסכמה, רשאי בית המשפט לקבוע את הענינים האמורים בסעיף 32, אלא שילדים עד גיל 6 יהיו בידי אמם כל עוד אין סיבות מיוחדות לטות מכלל זה; והכל כפי שייראה לבית המשפט לטובת הקטין.

קביעת בית המשפט

34. מת אחד ההורים או שהוכרו פסול-דין או שאינו מסוגל לדאוג לקטין או שהדאגה לקטין נשללה ממנו על ידי בית המשפט, תהיה הדאגה לקטין על ההורה השני בלבד, ואולם רשאי בית המשפט למנות לקטין, בנוסף על ההורה, אפוטרופוס לכל ענין שיקבע בית המשפט, והוראות הסעיפים 47 ו-48 יחולו, בשינויים המחוייבים.

הורה שמת וכו'

35. הוראות סעיף 34 יחולו גם במקרה שאחד ההורים אינו ידוע או שאינו נשוי להורה השני ולא הכיר בקטין כבילדו.

הורה שאינו ידוע

נכסים שאינם
בהגהלת ההוריה

36. מי שמקנה לקטין נכס בצוואה או במתנה, רשאי להתנות שניהול הנכס יהיה בידי אדם זולת הורי הקטין.

פרק שלישי: אפוטרופסים על פי מינוי

אימתי יתמנה
אפוטרופוס

37. בית המשפט רשאי למנות אפוטרופוס –

- (1) לקטין שהוריו מתו או שהדאגה לו נשללה מהם;
- (2) לפסול-דין;
- (3) לאדם אחר שאינו יכול, דרך קבע או דרך ארעי, לדאוג לעניניו, כולם או מקצתם, ואין מי שמוסמך ומוכן לדאוג להם במקומו, לרבות אדם שאין עדיין אפשרות לזהותו, ולרבות עובר;
- (4) לחבר אנשים, למוסד או לנכסים, שאין מי שמוסמך ומוכן לדאוג להם.

כשירות להיות
אפוטרופוס

38. יכול להתמנות אפוטרופוס –

- (1) יחיד, פרט לקטין ופסול-דין;
- (2) תאגיד;
- (3) האפוטרופוס הכללי.

בחירת
האפוטרופוס

39. בית המשפט יבחר לאפוטרופוס מי שנראה לו בנסיבות הענין כמתאים ביותר; כאפוטרופוס לקטין או לפסול-דין יעדיף בית המשפט את היחיד על תאגיד ועל האפוטרופוס הכללי, ויעדיף בן-משפחה של החסוי על אדם אחר; והכל כפי שייראה לבית המשפט לטובת החסוי.

שמיעת החסוי

40. לפני בחירת האפוטרופוס ישמע בית המשפט את דעת החסוי, אם הוא מסוגל להבין בדבר וניתן לברר דעתו.

הסכמת
האפוטרופוס

41. לא יתמנה אפוטרופוס אלא מי שהביע לבית המשפט את הסכמתו לכך.

תפקידי
האפוטרופוס
לקטין ולפסול-דין

42. אפוטרופוס של קטין חייב לדאוג לחסוי בכל הענינים הכלולים בדאגת ההורים לילדיהם הקטינים, זולת אם הגביל בית המשפט את תפקידיו והוא הדין, בשינויים המחור-ייבים, באפוטרופוס של פסול-דין; אך אין אפוטרופוס חייב בכלכלתו של החסוי.

תפקידי של
אפוטרופוס אחר

43. אפוטרופוס שאינו של קטין או של פסול-דין חייב לדאוג לענינים שנמסרו לו על ידי בית המשפט.

קנה המידה
לאפוטרופוס

44. חייב אפוטרופוס במילוי תפקידיו לנהוג לטובת החסוי כדרך שאפוטרופוס מסור היה נוהג באותן נסיבות.

הקשר עם החסוי

45. חייב אפוטרופוס בענינים הנתונים לדאגתו לשמוע את דעת החסוי במידה שהחסוי מסוגל להבין בדבר וניתן לברר דעתו; חייבים קטין ופסול-דין למלא אחרי הוראות אפוטרופסיהם בכל ענין הנתון לדאגתם.

הוראות בית
המשפט

46. בית המשפט רשאי בכל עת, לפי בקשת אפוטרופוס או של צד מעונין ואף מיזמתו הוא, לתת לאפוטרופוס הוראות בכל ענין הנוגע למילוי תפקידיו.

מינוי
אפוטרופסים
אחרים ותפקידיהם

47. בית המשפט רשאי, אם ראה סיבה מיוחדת לכך, למנות לחסוי אחד יותר מאפוטרופוס אחד; משעשה כן יחליט בית המשפט אם לחלק בין האפוטרופסים את תפקידי האפוטרופוסות או להטילם עליהם במשותף.

מי שנתמנה אפוטרופוס, פעולתו כאפוטרופוס היא חקפה אף אם היה פגם במינויו או שהת-
פטר או פוטר או שפקעה אפוטרופסותו, זולת אם בעשתה כלפי אדם שידע, או שהיה עליו
לדעת, על מקרים אלה.

67. בית המשפט רשאי, בכל עת, לפי בקשת כל צד מעוניין ואף מיזמתו הוא, לגקוט
אמצעים זמניים הנראים לו לשמירת עניניו של חסוי ושל מי שזקוק לאפוטרופסות, אם
על ידי מינוי אפוטרופוס זמני, או אפוטרופוס-לדין, ואם בדרך אחרת.

אמצעי שמירה
זמניים

פרק רביעי: הוראות שונות

68. בית המשפט המוסמך לפי חוק זה הוא בית המשפט המחוזי שבתחום שיפוטו נמצא
מקום מגוריו של הקטין, הפסול-דין או החסוי, ואם אין לו מקום מגורים בישראל או שמקום
מגוריו אינו ידוע – בית המשפט המחוזי בירושלים; ואולם שר המשפטים רשאי להסמיך,
בצו, בתי משפט שלום לדון, אף הם, בסוגים מסויימים מעניני חוק זה הנוגעים לקטינים, או
לחסויים, שמקום מגוריהם נמצא בתחום שיפוטם של אותם בתי משפט שלום.

בית המשפט
המוסמך

69. בכל ענין הנוגע להגנתם לפי חוק זה רשאים קטין, פסול-דין וחסוי ומי שזקוק לאפוטר-
ופסות לפנות לבית המשפט בעצמם, ואם ראה בית המשפט שיש ממש בפנייתם, ימנה להם
אפוטרופוס לצורך הדיונים לפי חוק זה.

פניית הקטין
והחסוי
עצמו

70. הסעיפים 2 עד 8 לחוק הסעד (סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים), תשט"ו-
1955, יחולו בכל ענין לפי חוק זה; פקיד סעד שנתמנה לענין החוק הסעד האמור רשאי
לפעול לפי הסעיפים 2 ו-3 לאותו חוק, אף אם לא בצטווה כאמור שם.

מעמד של פקיד
סעד
ושל היועץ
המשפטי לממשלה

71. בכל ענין לפי חוק זה רשאי בית המשפט, גם מיזמתו הוא, לשמוע דעתם של בני-
המשפחה של הקטין, הפסול-דין או החסוי, ככל שכית המשפט ימצא לרצוי לשמעם.

מעמדם
של בני-משפחה

72. בית המשפט רשאי לשנות או לבטל החלטותיו לפי חוק זה, במידה שנשחגו הנסיבות
או נתגלו עובדות נוספות מאז החלטתו הקודמת.

שינוי החלטות

73. בית המשפט רשאי לקיים דיון לפי חוק זה בדלתיים סגורות ככל שיראה סיבה לכך.

סודיות

74. בתי המשפט בישראל מוסמכים –

(1) להכריז אדם פסול-דין או לבטל הכרזה כזאת אם מקום מושבו או מקום
מגוריו של האדם הוא בישראל;

סמכות מבחינה
בין-לאומית

(2) לפעול לפי הפרק השני והשלישי לחוק זה בכל מקרה שהצורך לעשות כן
התעורר בישראל.

75. על עניני חוק זה יחול דין מקום מושבו של הקטין, פסול-הדין או החסוי; אולם –
(1) פעולה שנעשתה בישראל על ידי אדם שכשרותו מוגבלת או נשללה,
יחולו עליה הוראות סעיף 6 בשינויים המחוייבים;

משפט בין-לאומי
פרטי

(2) לענין פעולה שנעשתה בישראל על ידי הוריו של קטין או על ידי אפוטר-
ופוס אין לטעון כלפי צד שלישי שסמכותם של ההורים או של האפוטרופוס
היתה מצומצמת מן הסמכות הנתונה להם לפי חוק זה, זולת אם אותו צד ידע
או היה עליו לדעת על כך.

לענין חוק זה "מקום מושבו" של אדם – המקום בו נמצא מרכז חייו.

1 ס"ח 187, תשט"ו, עמ' 126.

76. חוק זה אינו בא לפגוע כדיני נישואין וגירושין; הוא אינו גורע מסמכותם הייחודית של בתי דין דתיים לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, או לפי כל דין אחר.

ביטול

77. בטלים -

- (1) סעיפים 941 עד 947, 957 עד 997 למג'לה;
- (2) סעיפים 50 עד 53 לחוק הקרקעות העותמני;
- (3) סעיף 2 לחוק המסחרי העותמני;
- (4) סעיף 5 לפקודת השותפויות;³
- (5) סעיף 3 לחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א-1951.⁴

תיקון

78. בסעיף 51 (1) לדבר-המלך-במועצה לפלשתינה (א"י), 1922-1947,⁵ יימחק המלים "אפוטרופסות", "איסור השימוש ברכושם של אנשים שהחוק פוסל אותם", "והנהלת נכסי אנשים נעדרים".

תקפם של מינויים

79. מי שנתמנה אפוטרופוס על ידי בית משפט או בית דין דתי מוסמך לפני תחילת חוק זה, רואים אותו כאילו נתמנה לפי חוק זה.

ביצוע ותקנות

80. שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו, לרבות תקנות סדרי דין בענינים אלה:

- (1) הצדדים הרשאים לפנות לבית המשפט בעניני חוק זה והצדדים שבית המשפט יתן להם הזדמנות להביא לפניו ראיותיהם וטענותיהם;
- (2) ניהול מקצת הדיון בנוכחותם של מקצת הצדדים בלבד;
- (3) החלטות בית המשפט לפי חוק זה שאין לערער עליהן והחלטות שניתן לערער עליהן, בזכות או ברשות, לרבות תקופות הערעור וסדרי הגשתן.

ד ב ר י ה ס ב ר

החוק המוצע מאחד שתי הצעות חוק קודמות:

(1) חוק הכשרות המשפטית, תשי"ח-1958,⁶ שהצעתו עברה קריאה ראשונה בכנסת השלישית, הועברה לוועדת חוקה, חוק ומשפט, אך לא נדונה באותה ועדה עד שחמה תקופת כהונתה של הכנסת השלישית;

(2) חוק האפוטרופסות שהצעתו עובדה בעקבות חוק הכשרות המשפטית וטרם הוגשה לכנסת.

בשעת הדיון בהצעת חוק הכשרות המשפטית בכנסת השלישית הושמעו דרישות לאחד את שתי הסוגיות בהצעת חוק אחת, מאחר ודיני אפוטרופסות באים, בחלקם, להשלים דיני הכשרות המשפטית. מכאן החוק המוצע הנוכחי. הפרק הראשון דן בכשרות משפטית.

2 ס"ח 134, תשי"ג, עמ' 165.

3 חוקי אי"ל, כרך ב', פרק כ"ג, עמ' 1020.

4 ס"ח 82, תשי"א, עמ' 248.

5 חוקי אי"ל, כרך ג', עמ' 2738.

6 ה"ח 351, תשי"ה, עמ' 293.

עניני הכשרות המשפטית זקוקים להסדר החיקתי אחיד. כיום קיימות בנדון זה הוראות המגילה וכן הוראות שונות של קביעת גיל מינימאלי לענינים מסויימים, כגון לאחריות פלילית, לאחריות בנויקין, לחברות בשותפות, וכדומה.

הסדר זה לקוי מכמה טעמים: הוראות המגילה אינן מתאימות לדרישות זמננו; אין במשפט המקומי גיל בגירות כללי; דיני הכשרות המשפטית לקויים בחסר.

החוק המוצע בא לתקן חסרונות אלה שהתריעו עליהם בעבר פעמים רבות: הוא מסדיר את עקרונות הכשרות המשפטית (סעיפים 1, 2); את שאלת הקטינות והבגירות (סעיף 3); את דיני הפעולות המשפטיות של קטינים (סעיפים 4 עד 7); את דיני הפסלות המשפטית — "פסולי דין" בלשון ההצעה — (סעיפים 8 עד 10); ואת דין הפעולות שאדם עושה במצב של העדר הכרה (סעיף 11). מלבד הוראות משלימות בדבר שמירת דינים והגדרות (סעיפים 14, 15) נוספו גם כללים לעניני חישוב גיל וחזקת תאריך לידה (סעיפים 12, 13).

מקום שאדם חסר כשרות משפטית או שהוא זקוק ל"דאגה", על המחוקק להבטיח את הדאגה לו ולנכסיו על ידי קביעת דיני חסות. היום קיימות הוראות חוק מעטות ומקוטעות בנדון זה, וברוב השאלות הנוגעות לדיני אפוטרופסות בזקקים בתי המשפט לדין הדתי של העדות השונות. החוק המוצע בא — בפרקים השני והשלישי — להנהיג לראשונה דין ממלכתי אחיד בשטח משפטי זה.

לגופן מתאימות ההוראות המוצעות, ברוכן המכריע, להלכות המשפט העברי. ההבדל העקרוני היחיד מן המשפט העברי נובע מעקרון שיווי זכויות האשה המטיל את הדאגה לילד לא על האב בלבד, אלא על האב והאם כאחד. עקרון זה כבר נקבע בחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א—1951, סעיף 3, אשר הפרק השני לחוק הנוכחי מהווה לו כעין המשך ופיתוח.

החוק המוצע מבדיל בין דאגת ההורים לילדיהם הקטינים — שהיא "האפוטרופסות הטבעית" (פרק שני), לבין אפוטרופסות על פי מינוי של ביה"מ, דהיינו אפוטרופסות על קטינים שאין להם הורים או שהדאגה להם נשללה מהוריהם, וכן על פסולי-דין ומקרים אחרים שיש בהם צורך במינוי אפוטרופוס (פרק שלישי). גישת החוק המוצע היא לקרב את דיני הורים וילדים אל דיני האפוטרופסות על פי מינוי; ואכן רב' הדמיון בין התפקיד והאחריות שחוק זה מטיל על ההורים כלפי ילדיהם הקטינים לבין התפקיד והאחריות שהוא מטיל על האפוטרופסים המנויים למיניהם כלפי החסר. סמיכות הפרשיות קרובה עד כדי כך שלעתים נראים שני הענינים האלה כמוסד משפטי אחד ואחיד של "אפוטרופסות" — ולכן מקומם באותו חוק, אולם, ההבדלים שביניהם בפרטים שונים, והצורך בריכוז הדינים הנוגעים עים במיוחד ליחסים המשפחתיים של אבות ובנים, חייבו לדון בשתי הפרשיות בשני פרקים נפרדים.

הפרק השני, הדן בהורים וילדיהם הקטינים, מושחת על שלושה כללים: (א) שוויון בין האב והאם; (ב) הרעיון שעיקר המשמעות של יחסי אבהות היא חובת הדאגה של ההורים לילדיהם; (ג) העקרון שאין להבדיל בין ענינים הנוגעים לגופו של הקטין לבין אלה הנוגעים לרכושו.

מעקרונות אלה נובעים כמה קווים אפייניים של הוראות פרק זה: חובת הדאגה לילד חלה על שני ההורים כאחד (סעיף 16); קיים שיתוף ותיאום בין האב והאם (סעיפים 22, 24); מן ההורים נדרשת רמה גבוהה של אחריות (סעיפים 18, 27, 31) ורק כיוצא מן הכלל יכול ביה"מ לפטרם מאחריות זו (סעיף 28); דאגת ההורים מקיפה את כל צרכיו של הקטין (סעיף 17); קיימת מגמה לשתף את הקטין ככל האפשר בהכרעות הנוגעות לעניניו (סעיף 19); לבית המשפט ניתנת סמכות רחבה להסדיר ולשנות את פרטי "הדאגה" ככל אשר יירדש הדבר לטובתו של הקטין (סעיפים 21, 23, 25); הוראות שונות באות לשמור על נכסיו של הקטין ולהסדיר הכנסותיו (סעיפים 29, 30).

על הקטין חלה החובה, נוסף על חובת השתתפותו, במקרים מסויימים, בהוצאות משק הבית (סעיף 30). לציית להוריו בכל ענין הנתון לדאגתם, והם רשאים לנקוט אמצעים מתאימים למען חינכו (סעיף 20). אולם מלבד אלה אין להורים ביחס לילדיהם כל זכויות או "שלטון" (כלשון החוק הרומאי ורבים מחוקי אומות העולם); היחס ביניהם הוא כולו יחס של חובה, מצד ההורים לילדיהם, חובת הדאגה לטובת הילד (סעיף 18).

מלבד הוראות כלליות אלו בא החוק גם להסדיר מצבים מיוחדים אשר עשויים להתעורר: הסדר במקרה של פירוד בין האב והאם (סעיפים 32, 33); או שהאחד מהם נפטר או היה בלתי ידוע (סעיפים 34, 35); הגנת צד שלישי במקרה שההורים פעלו שלא בסמכות (סעיף 26); דינם של נכסים שהקטין קיבל בצוואה או במחנה (סעיף 36). אשר לפירוד בין ההורים יש לציין שהחוק המוצע מסדיר אך ורק את תוצאותיו לגבי הדאגה לילדים; כעצם שאלת הפירוד בין ההורים אין החוק הזה נוגע, וסעיף 76 מוסיף ומדגיש שחוק זה אינו בא לפגוע בדיני נישואין וגירושין.

הפרק השלישי לחוק המוצע דן באפוטרופסים המתמנים על ידי בית המשפט. המגמה היא לראות באפוטרופסות על פי מינוי מוסד אחד ואחיד לכל המקרים שבהם אדם או רכוש זקוקים לדאגה מטעם בית המשפט. ואכן מקרים אלה מרובים ושונים זה מזה, ואלה הם: (1) קטין שהוריו מתו או שהדאגה לו בשללה מהם; (2) פסול-דין כמשמעותו בסעיף 8 לחוק; (3) אדם, לרבות עובר, אשר אינו יכול לדאוג לעניניו ואין מי שמוסמך ומוכן לדאוג להם; (4) חבר אנשים, מוסד, או נכסים, שאין אדם מוסמך ומוכן לדאוג להם (סעיף 37).

המטרות השונות של האפוטרופסות על פי מינוי מחייבות להבדיל בין הדאגה שכל אחד מהאפוטרופסים חייב לחסויו: לגבי קטינים ופסול-דין יהיה היחס בין האפוטרופוס והחסוי דומה ליחס בין הורים וילדים ודאגת האפוטרופוס תכלול גם עניני החסוי שאינם ענינים שבממון (סעיף 42). במקרים אחרים יהיו מעמדו ותפקידו של האפוטרופוס יותר דומים למעמדו ותפקידיהם של נאמנים ומנהלי רכוש. פרט להבדלים אלה הנובעים מהבדלי התפקידים, יהול בדרך כלל דין אחד על כל האפוטרופסים למיניהם.

אחידות זו מתבטאת קודם כל במינוי האפוטרופוס: בית המשפט ממנה אותו בכל המקרים לפי שיקול דעתו והחוק קובע בלשון רחבה מי יכול להתמנות אפוטרופוס ומה הם הנתונים שיתחשב בהם בית המשפט (סעיפים 38, 39, 64). בית המשפט רשאי למנות אפוטרופוסים אחדים לאותו חסוי (סעיפים 47, 48). לפטר אפוטרופוס אם ראה סיבה לדבר (סעיף 61), ואישורו דרוש לשם מתן תוקף להתפטרותו של אפוטרופוס מתפקידו (סעיף 60). מצד שני, אין האפוטרופסות תפקיד חובה, ואין למנות אפוטרופוס בלי הסכמתו (סעיף 41). אפוטרופוס פוס רשאי לקבל שכר טרחתו מנכסי החסוי, אם ראה בית המשפט טעם לפסוק לו שכר (סעיף 56).

החוק קובע הוראות אחדות בנוגע לדרך המילוי של תפקידי האפוטרופוס ואף מסמין את שר המשפטים לקבוע בתקנות דרכים בהם יהיו אפוטרופסים חייבים להחזיק ולהשקיע את כספי החסויים (סעיף 51). אולם בית המשפט הוא הרשות העיקרית בכל המוסד הזה, מלבד שהוא ממנה את האפוטרופוס, הוא קובע את תפקידיו (סעיף 43) ורשאי לצמצם אף אם הם הוגדרו בחוק (סעיף 42). הוא מוסמך לתת לאפוטרופוס הוראות (סעיף 46), ואישורו דרוש לעשיית פעולות מסויימות בעלות משמעות כלכלית חשובה, אשר פורטו בחוק או בצו בית המשפט (סעיף 49); הוא משגיח על פעולותיו של האפוטרופוס ומבקר אותן; לידיו חייב האפוטרופוס למסור פרטה של נכסי החסוי (סעיף 52, 53) להגיש דינים וחשבונות לבדיקה (סעיף 54). בית המשפט רשאי להיעזר באפוטרופוס הכללי לשם בדיקת עניני האפוטרופוסות (סעיף 55).

קיימת מגמה לשתף את החסוי ככל האפשר בהכרעות הנוגעות לעניניו (סעיפים 40, 45).

האפוטרופוס נושא באחריות במקרה של גרימת נזק לחסוי כתוצאה מהפרת חובותיו (סעיפים 44, 57), והוא חייב לתת ערובה כפי שיוורה בית המשפט (סעיפים 58, 59). תפקידיו של אפוטרופוס מסתיימים בתום המשימה שהוטלה עליו, כגון שהקטין נהיה לבגיר (סעיף 62). החוק קובע גם הסדר בדבר הגנת צד שלישי מקום שהאפוטרופוס פעל שלא בסמכות (סעיף 50); דינו של אדם שפעל כאפוטרופוס למעשה (סעיף 66); וכן אמצעי שמירה זמניים (סעיף 67).

אשר לשיפוט מקיים החוק המוצע את שיפוטם הייחודי של בתי הדין הדתיים השונים, (סעיף 76), ואילו בכל ענין של כשרות משפטית או אפוטרופסות שאינו כלול בשיפוט ייחודי זה, ירוכז השיפוט בידי בתי המשפט האזרחיים (סעיף 78). בדרך כלל ידון בהם בית המשפט המחוזי, אך שר המשפטים יהא רשאי להסמיך גם בתי משפט שלום לדון בסוגים מסויימים של ענינים (סעיף 68).

בפרק הרביעי מרוכזות הוראות המשותפות לשאר הפרקים.

מלבד סעיפי ביטול (סעיף 77), תיקון חוק (סעיף 78), הוראות מעבר (סעיף 79) וכיצוע (סעיף 80), נכללו בו דיני המשפט הבין-לאומי הפרטי (סעיפים 74, 75) וכן דיני פרוצדורה בדבר פניית הקטין או החסוי לבית המשפט (סעיף 69), מעמדם של בני משפחה (סעיף 71), שינוי החלטות בית המשפט (סעיף 72) וקיום דיונים בדלתיים סגורות (סעיף 73). מעמדם של פקידי סעד ושל היועץ המשפטי לממשלה נקבעו ע"י הפניה לחוק הסעד, (סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים), השט"ו-1955 (סעיף 70).

פרטי ההוראות של הצעת חוק זו לקוחים ברובם מהצעת חוק היחיד והמשפחה שנת-פרסמה על ידי משרד המשפטים בשנת 1955. ההבדלים בין שתי ההצעות כאו לאור הערות שנתקבלו להצעה היא ממלומדים ואנשי מקצוע בארץ וכו"ל. על אף הבדלים אלה יכולים דברי הסבר המפורטים שניתנו בפרסום הוא לכל סעיף וסעיף, לשמש השלמה גם לדברי הסבר אלה.

תיקון טעות

בחוק מס הבולים על מסמכים, תשכ"א-1961, הצעות חוק 453, תשכ"א, עמ' 140 —

בתוספת ב', פסקה (11), במקום „בפקודת השטרות” צ"ל „בפקודת החברות”;

בדברי הסבר, עמ' 149, בשורה 16 מלמעלה, במקום „סעיפים 10 ו-18” צ"ל „סעיפים

2, 11 ו-18”; בשורה 24, במקום „סעיפים 3 ו-8” צ"ל „סעיפים 3-8” ובשורה 8 מלמטה,

במקום „סעיפים 11, 14, 15” צ"ל „סעיפים 10, 11, 14, 15”.